List 53. **NOVICE** Tečaj L.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 30. decembra 1892.

Politiški oddelek.

Koncem leta.

Navada je, da se politiki ozirajo koncem leta nazaj v minolo leto. Pa vsaj tudi trgovec koncem slednjega leta sestavi svojo bilanco. Pogled v minolo leto nam kaže, da politična bilanca avstrijskih Slovanov v minolem letu ni posebno vesela. Naše pridobitve so vsekako jako neznatne v primeri z našimi borbami. Mnogo teh pridobitev je pa tudi jako dvomljive vrednosti.

Na Koroškem, v Trstu in Gorici še vedno zastonj pričakujemo slovenskih šol. Na Koroškem so se sicer tri slovenske šole vvele, ali oblastva hočejo na neki zvit način prikratiti Slovencem to pridobitev. Celo vrsto druzih prošenj pa leži še vedno nerešenih. Vse poizvedbe se kaj počasi vrše. Ravno tako se v Trstu in Gorici potrebne poizvedbe vrše tako polževo, da še ne upamo, da bi v drugem letu dosegli slovenskih šol. Povsod vidimo, da manjka dobre volje ustreči našim željam. Vladni organi in naši nasprotniki podpirajo drug druzega proti nam. Liberalci očitno pobijajo naše zahteve, vlada pa na vse mogoče načine zavlačuje izvršitev narodne jednakopravnosti. Če je Nemec kje prikrajšan v svojih bodi si tudi le dozdevnih pravicah, se precej ukaže krivico popraviti, kadar se pa gre za Slovence, je pa treba poizvedeb, in če še vedno ne dregaš, pa vsa stvar zaspi. Najmanjša formalna pomanjkljivost zadošča, da se slovenska prošnja odbije.

Mej posebno žalostne pojave je pa vvrstiti, da se je državno sodišče izreklo, da občine v slučajih, v katerih so podrejene deželnemu odboru, nimajo niti pravice do pritožbe, če se jim pošiljajo nemški spisi. Sedaj v tem slučaji zares ne vemo, kako bi prišli do svojih pravic. Da imamo pravico tudi v tem slučaji zahtevati narodno jednakopravnost, je razvidno jasno iz XIX. člana državnih temeljnih zakonov. Pa tudi naravno pamet zahteva, da se z občino mora občevati v tistem jeziku, katerega občinarji razumejo. Pri deželnem odboru ložje dobe slovenščine sposobnih organov in zmorejo stroške zanje, nego pa kmetska občina nemščine veščih ljudij. Sodišče tudi ni odreklo nam pravice v tem slučaji, temveč se je le izognilo meritoričnemu razsojevanju. S tem se je odprla nova pot germanizaciji po deželah z mešanim prebivalstvom.

Ravno tako žalostno je, da se je slovenščina izbacnila kot polkovni jezik iz koroškega polka in da so vsi koraki slovenskih poslancev v tem oziru ostali dosedaj še brezvspešni. To je pa velicega pomena. Nasprotniki že dolgo trdijo, da je slovenskim Koroščem potrebna nemščina že zaradi vojaščine. Sedaj bodo še ložji s to pretvezo agitovali za nemške šole in nevedni ljudje se bodo jim dali preslepiti.

Družba sv. Cirila in Metoda se preganja na Koroškem na vse mogoče načine. Proti nji delajo naši nasprotniki z vso silo, nekateri vladni organi pa po moči ovirajo njeno delovanje. Pa ne le to, posrečilo se je bilo našim nasprotnikom celo knezoškofa Kahna nahujskati proti naši družbi. Ko se je stvar bolje pojasnila, se je višji duhovni pastir prepričal, da so neosnovane govorice proti družbi in je baje dal liberalcem jim kaj nepovoljni odgovor. Žalostno je pa vsekako, da knezoškof ne razume toliko jezika velicega števila svojih ovčic, da vesti o delovanji naše družbe dobiva iz motnih virov naših nasprotnikov.

Preobširno bi pa bilo, ko bi hoteli razkladati razna nasprotstva, ki smo jih Slovenci morali pretrpeti zlasti na Koroškem od raznih visokih oseb. Vsaj je celo neki okrajni sodnik v svoji mogočnosti se tako daleč izpozabil, da je dal zapreti kmeta samo zaradi tega, ker nemški ni znal.

V urade se vedno bolj pogosto urivajo Nemci in to taki Nemci, ki se ne morejo izkazati s povoljnim znanjem slovenskega jezika. Redke so pa slovenske pridobitve. K večjemu še omenjamo, da se je imenoval Slovenec Abram za ministerskega svetnika in da se je celovškemu in

celjskemu magistratu zaukazalo, da imata v slovenščini reševati slovenske vloge.

To so vse pridobitve, o katerih je toliko vika in krika po nemških liberalnih listih. K večjemu bi mogli še pristaviti, da je koroška kmetijska družba nastavila kmetijskega učitelja za Slovence, pa z izrecnim pogojem, da bode predaval v koroškem bindišarskem narečji.

Dosti bolje nego nam se pa ne godi Slovanom na Moravskem in v Šleziji. V Brnu in Opavi mestna urada izključno nemški uradujeta. V prvem mestu so odstranili celo nemške napise ulic, v poslednjem so se pa celo branili naredbe proti koleri razglasiti v slovanščini. Šleško šolstvo je uravnano še vedno prav po vzgledu ljudskih šol za koroške Slovence, to je, da je izključno nemško. Jedina pridobitev je, da je na učiteljišči v Tešenu se začelo nekaj predmetov predavati v poljščini.

Take razmere vladajo v Avstriji letos, ko je minolo petindvajset let, kar imamo sedanjo ustavo, v kateri je zagotovljena jednakopravnost. Zato pa Slovanom ni zameriti, če se s posebnim navdušenjem ne spominjajo petindvajsetletnice ustave. Vsaj so se izvele le one določbe, ki so bile nemškim liberalcem v korist. Druge so pa ostale neizvedene. Ne le narodna jednakopravnost, temveč tudi druge ustavne svoboščine so ostale na papirji. Pomislimo le, kako je s svobodo tiska, ali pa s svobodo shajanja in zborovanja, posebno, kadar gre za Slovane. V teh ozirih pač nismo dosti na boljšem, kakor smo bili pred ustavno dobo.

Ustava pa tega ni kriva, temveč krivi so le nje izvrševatelji in pa Slovani sami. Nemci so ustavo hiteli si izkoristiti v svoj namen. Slovani so pa večjidel stvar lepo mirno gledali, kako se bodo Nemci okoristili. Čehi so trkajoč na svoje državno pravo lepo ostali doma, nekateri konservativci so pa na Dunaji sicer lepo v zbor hodili, ali vendar zaradi te ali one določbe odrekali priznanje ustave. Sploh mej Slovani in konservativci ni bilo nobenega skupnega delovanja, nobenega skupnega programa. Vsaka frakcija je zastopala svoje težnje. Pri tacih razmerah se pač ne smemo čuditi, če so nemški liberalci povsod zmagovali in če se naše razmere niso zboljšale, ko je prišla tudi Taaffejeva vlada.

Vse drugače bi pa bilo, ko bi Slovani si bili sestavili nekak pozitiven program, ki bi se opiral na našo ustavo. Glavna točka tega programa bi morala biti narodna jednakopravnost, in tega bi gotovo Nemci dolgo ne mogli odrekati, posebno, ker hočejo veljati za ustavoverne. Narodna jednakopravnost bi pa za Slovane bila taka pridobitev, da se za dolgo lahko odrečemo nekaterim drugim separatističkim težnjam. Izvedenje narodne jednakopravnosti bi nam Slovanom zagotovilo naš narodni obstanek in razvoj. Celo češkemu narodu bi se narodne pravice bolje zavarovale kakor celo z obnovljenjem češkega državnega prava. Poslednje je namreč dvorezen nož in malo napačno izvedeno, bi utegnilo prinesti češkemu narodu najslabši kvar.

Izvedenje narodne jednakopravnosti bi imelo pa tudi to prednost, da bi nas Slovane še bolj združilo, dočim bi razširjenje deželne avtonomije nas le bolj odtujilo in oddalilo drug od druzega. Tudi je ložje doseči to, kar je mogoče še le s spremembo ustave. S tem seveda ne rečemo, da se za zmirom moramo odreči drugim idealom, temveč narodna jednakopravnost nam mora biti pot do uresničenja drugih teženj. Po tem potu Slovenci tudi najložje pridemo do zjedinjene Slovenije, Čehi pa do zjedinjenja dežel češke krone, kar pri priliki pojasnimo.

Sedaj se vrše važne priprave za osnove nove večine. Kako bode ta večina, ne vemo. Trdno pa pričakujemo, da naši slovenski zastopniki v tako večino ne vstopijo, če narodne jednakopravnosti ne bode imela v svojem programu. Slovenci le potem moremo pričakovati, da kaj dosežemo še pod znamenjem narodne jednakopravnosti začnemo borbo v letu

1893.

Hrvatsko-slovenski klub

je razposlal sledeči oklic do svojih volilcev:

Našim volilcem!

V trdnem prepričanji, da bi zastopniki hrvatskega in slovenskega naroda zamogli v državnem zboru najizdatneje zastopati interese svojega naroda, ako bi bili zedinjeni v jedno samostojno, od nikogar odvisno parlamentarno skupino, trudili smo se zopet in zopet v ta namen, da se ustvari poseben klub vseh hrvatskih in slovenskih zastopnikov.

To se nam ni posrečilo. Sprožili smo tudi vprašanje, kako bi se dala vzdržati ona zveza, kojo so svoječasno naznanili hrvatsko-slovenski zastopniki — člani kluba konservativcev — ali tako, da jej more biti član tudi tisti zastopnik, ki ni v klubu konservativcev.

Naši tovariši niso privolili v to.

Po takem ni ostalo druzega, nego da ustvarimo klub — če tudi maloštevilen —, da potrdimo tudi po vnanji obliki jedinstvo naših mislij in naših teženj, da postopamo vsikdar dogovorno, nenavezani niti na voljo vlade, koje sistem in postopanje sta protivna interesom našega naroda, niti na odloke večin, koje zamorejo marsikrat zadušiti naše želje in zaprečiti vestno vršenje naših poslaniških dolžnosti.

Tako je prišlo, da smo ustanovili „klub neodvisnih hrvatskih in slovenskih zastopnikov“ ter smo to ustanovljenje naznanili predsedništvu poslanske zbornice in vsem klubom.

Naš program je nastopni: kazati vladi žalostno gospodarsko stanje deželâ, koje zastopamo in navajati načine, kako bi se dalo popraviti; naglašati krivice, ki se dogajajo našemu narodu, v nasprotstvu celo z obstoječimi zakoni, v vseh strokah javne uprave z ozirom na narodni jezik, ter zahtevati, da se vrše

dotični zakoni; ne puščati nikdar iz vida državno pravo naroda in kraljevine Hrvatske, ker smo prepričani, da bode še le tedaj popolnoma zagotovljen obstanek našega naroda, ko se oživotvori to državno pravo.

Nadeli smo si tudi ime slovenskih zastopnikov, ne samo zato, ker je nekatere izmej nas izvolil tudi oni del našega naroda, ki se pripoznava k imenu slovenskemu, ampak tudi zato: da pokažemo, da težimo po onem jedinstvu Hrvatov in Slovencev, koje jedinstvo se naglaša mej njimi ob tolikih prilikah in toli pogosto, da dokažemo, kako da slovensko ime in vsi sladki spomini, ki so navezani na nje od davnih časov, nahajajo in bodo vsikdar nahajali dostojno mesto in spoštovanje tudi med onimi, koji so prepričani, da je najbolji način za stalno in trajno obrambo naše narodnosti in za pravi napredek v vseh strokah javnega življenja jedino v tem, da se v okvirji monarhije Habsburgov zedinijo vse slovensko-hrvatske dežele na temelji zgodovinskega prava kraljestva hrvatskega, prirodnih zakonov in narodne volje.

Kot imeniten korak do tega bi smatrali že to, da se slovenske dežele združijo v jedno politiško-administrativno skupino, Slovenijo, ki je bila do nedavno jasen idejal vsem slovenskim zastopnikom in za kojo so se izrekli Slovenci čestokrat in ob različnih priložnostih.

V smislu teh nazorov delovali bodemo neprenehoma, neumorno in odločno, in dobro došla nam bode vsaka stranka, ki nas bode podpirala v tem.

Smatramo za svojo dolžnost, objaviti to Vam, našim volilcem; Vi pa izrečete o svojem času svojo sodbo. Mi se uklonemo tej Vaši sodbi, naj bode že taka ali taka.

Domoljubnim pozdravom

Na Dunaji, 15. decembra 1892.

Juraj Biankini v. r., **Niko Dapar** v. r., **Matko dr. Laginja** v. r., **Virgil Perić** v. r. **Spinčić Vjekoslav** v. r.

Mi smo objavili ta oklic, ali s tem mi nikakor ne odobrujemo, da so zgoraj podpisani poslanci izstopili iz Hohenwartovega kluba, ker južno-slovanski poslanci morejo le zjedinjeni in v zvezi z desničarji kaj doseči. Tudi glede na Zjedinjenje slovenskih dežel se nam ta program ne zdi dovolj jasen. Če gospodje mislijo, da naj bi se združile kar sedanje dežele Kranjsko, Primorsko, Koroško in Štajersko, bi mi morali temu odločno oporekati, ker v tej skupini bi imeli Lahi in Nemci večino. Za razdelitev dežel po narodnostih pa najbrž člani hrvatsko-slovenskega kluba niso, ker se je vsaj jeden glavnih članov tega kluba izrekel proti vsaki razdelitvi dežel. Seveda drugače bi bilo, ko bi se slovenskim deželam pridružila tudi Dalmacija, ali Dalmatinci teže le bolj v Zagreb. Do zjedinjenja slovenskih dežel s Hrvatsko je pa vsekako še daleč. Ob priliki morda še več izpregovorimo o tej stvari.

Politični pregled.

Poljaki in nova večina. — Kakor poljski listi pišejo, je to gotovo, da Poljaki ostanejo složni, naj že vstopijo v novo večino ali pa ne. Kaka pota bodo hodili, o tem se bodo posvetovali v klubu in klubovih sklepov se bodo držali vsi. Kako z veseljem smo čitali take izjave. Ko bi bilo mej našimi zastopniki povsod taka disciplina, bi naši poslanci tudi že bili več dosegli. Pri nas pa vsakdo misli, da je sam najbolj prebrisan in poklican delati politiko na lastno roko. Od tod vedno novi razpori in naši zastopniki nimajo potrebnega ugleda. Vlada se tudi s Slovenci ne more tako pogajati, kakor z drugimi strankami, ker nimamo nobenega vodje, katerega veljavo bi vsi priznavali. Kar bi se dogovoril jeden, tega bi že drugi ne hotel priznati. — Poljski časniki pišejo, če se sestavi nova večina, se mora prenoviti vlada tako, da bodo v njej vse stranke večine zastopane. Poklicati se morajo v ministerstvo trije člani iz Hohenwartovega kluba, trije Poljaki in trije levičarji. Taaffe naj pa obdrži predsedstvo Ker bi pri tem primanjkovalo jednega portfelja, naj se osnuje komunikacijsko ministerstvo, katerega potrebo se že davno čuti. Večina bode le tedaj trdna, če bodo stranke, iz katerih bode sestavljena, imele svoje zastopnike v ministerstvu, da bode vlada imela vodstvo večine v rokah, kakor je to v drugih parlamentarnih državah

Nova večina. — Kakor nemški listi pišejo, skuša grof Taaffe sestaviti večino iz elementov, kateri pritrdijo naslednjemu programu: Slovencem na Koroškem, Štajerskem in Kranjskem se pusti, kar so dosedaj pridobili. Izdala se pa ne bode nobena nova naredba v prid Slovencem. Verska šola se popolnoma opusti, deželnim zborom se pa tudi ne bode kratil sedanji delokrog v šolskih stvareh Levica se pa odreče za izvrševanju češko-nemške sprave, dokler ne pride za to ugodnejši čas. Glavno delovanje v državnem zboru naj bi se pa sukalo okrog gospodarskih vprašanj. Po naših mislih s takim programom ne more biti zadovoljna nobena druga stranka kakor zjedinjena levica. Slovenci se tako dolgo za tako politiko ne moremo izreči, da se vresniči narodna jednakopravnost ne le na Kranjskem, temveč tudi na Štajerskem, Koroškem in Primorskem. Nemški konservativci se pa verski šoli tudi ne morejo kar odreči, ker je to glavna točka njih programa. Levica se pa pač lahko odreče češkonemški spravi. Nemci na Češkem itak vživajo popolno jednakopravnost, da, v notranjem uradnem poslovanji ima nemščina celo prednost. Sploh pa češkonemška sprava itak ni sedaj vresničljiva, dokler se razmere v češkem deželnem zboru ne premene. Ker bi dobiček od nove večine imeli le liberalci, ne moremo verjeti, da bi se grofu Taaffeju posrečilo sestaviti večino na taki podlagi.

Ministerski svet je odobril program za novo večino. Program je sestavil učni minister baron Gauč, pregledali so ga pa potem še ministri Taaffe, Steinbach in Zaleski. Slovenci se pač tega programa ne moremo posebno veseliti že zaradi tega, ker ga je sestavljal Gauč. Učni minister še nikdar ni kazal posebne naklonjenosti do Slovanov in je najbrž tudi pri sestavljanji programa ni.

Mladočehi. — Mladočeški listi tožijo, da se na Mladočehe vedno manj ozirajo druge stranke. Pričakovali so, da bode sedaj vlada se tudi ž njimi pogajala, ko sestavlja novo večino, ali so se motili. Grof Taaffe vsekako hoče vladati brez Mladočehov, če ti ne popuste svoje preradikalne politike. Pri tacih odnošajih Mladočehi seveda ne morejo ničesa doseči, kar seveda vzbuja nezadovoljnost čeških volilcev. Čuditi se ni, da se je na Češkem sedaj začela agitacija za pasivno politiko. St'astny priporoča v svojem glasilu, da češki narod se poprime najstrožje pasivne politike. Agitacija za pasivno politiko naj se razširi mej narodom, da bode volil za poslance le može, ki so za pasivno politiko. Čakati pa ni občnih volitev, temveč

začeti je že pri raznih dopolnilnih volitvah. Od sedanjih poslancev pa St'astnega glasilo ne pričakuje, da bi se za pasivno politiko odločiti.

Italija. — Pri bankah, katere imajo pravico izdajati bankovce, prišla je vlada na sled mnogim nerednostim. Da banke svoje stvari urede, za to podaljšal se jim je privelegij še za tri mesece. Mnogo poslancev in sploh politikov je v veliki zadregi, kajti dali so se podkupiti, da so pri nadzorovanji bank skozi prste gledali. Ako se cela stvar v red ne spravi, imela bo italijanska zbornica v kratkem o ednako umazanem perilu razpravljati kakor je panamska afera na Francoskem.

Vatikan. — Po starodavnem običaji poklonili so se v Rimu živeči kardnnali in škofje povodom božičnih praznikov tudi letos sv. očetu, da mu skupno izrečejo svojo udanost. Sv. oče jih je vzprejel jako milostno in se je pri tej priliki jako slabo izrazil o sedanjem položaji v Evropi, rekoč, da so razmere tako nevarne in napete, kakor že niso bile od velike francoske revolucije. Vendar pa upa sv. oče na zboljšanje razmer. — O položaju katoliške cerkve v Italiji govoreč očital je papež italijanski vladi, da prostozidarstvo samo zato podpira, ker je sovražno sv. katoliški cerkvi.

Srbija. — Pri volitvah v mestni zastop zmagali so liberalci, torej vladni pristaši. — V radikalnih rokah je še državni svet, ki liberalni vladi dela vedne ovire. Liberalci vsled tega priporočajo, da bi se ta svet odpravil To se more pa zgoditi le s premembo ustave, katera pa za časa regentstva ni dovoljena. — Odstavljeni radikalni mestni zastop beligrajski neče novo-izvoljenemu liberalnemu zastopu izročiti mestne blagajnice in je ključe izročil sodišču. Ker imajo radikalci tudi državni svet na svoji strani in je tudi pri sodišču več radikalcev, je očividno, da bo novi mestni zastop še sitnosti imel, predno se mu bodo izročili blagajnični ključi.

Bolgarija. — Prememba ustave se je vzprejela. Proti premembi glasovala je le neznatna manjšina. — Vest, da bi se sedaj mislilo na zjedinjenje bolgarske cerkve z Rimom se ne potrjuje. — Poroča se, da so zastopniki treh velevlastij ministerskemu predsedniku Stambolovu svetovali, da naj opusti premembo ustave, ali ta se ni dal pregovoriti.

Francija. — Panamska afera še vedno vznemirja duhove. Preiskovalna komisija prišla je zopet na sled mnogim podkupljencem in to jako odličnim osebam. V aferi prizadeti so tudi zbornični predsednik Floquet, vojni minister Freycinet in republikanski predsednik Carnot sam Vsi dobili so od družbe v razne namene večje svote, katere so pa sami vtaknili v žep. — V vsem so razmere na Francoskem jako resne. Nasprotniki republike se pridno gibljejo in uporabljajoč panamsko afero izpodkopujejo tla sedanji državni upravi Govorilo se je že celo, da je pretendant Viktor Napoleon prišel že v Pariz in da bo izdal manifest na francoski narod. Ta vest se ni obistinila. V zbornici hoteli so v zadnji seji pred prazniki nasprotniki republike ministerstvo vreči, toda to je dobilo od večine zaupnico in se je obdržalo.

Španjsko. — V Madridu blagoslovila se je z veliko slovesnostjo protestantovska cerkev. Za cerkev potrebni denar nabral se je mej Angleži. Katoliški cerkveni dostojanstveniki madridski so slovesnemu blagoslovljenju cerkve odločno ugovarjali, kajti za javne slovesnosti ima na Španjskem pravico le katoliška, kot državno pripoznana cerkev. Tudi prebivalstvo madridsko vložilo je proti blagoslovljenju protest. Sedanje liberalno ministerstvo se na ugovore in proteste ni oziralo, temveč slovesnost dovolilo, posebno ker je angleški poslanik to odločno zahteval in pretil s odločnimi koraki, s katerimi bi sicer Anglija jela postopati proti Španiji. Za ministerstvo je jako poniževalno, da se je zbalo grozenj Anglije, kajti dosedaj se v notranje zadeve kake države ni smela vmešavati nobena druga država. S tem, da se je pa Španija udala Angliji, pripoznala je tej pravico vmešavanja v njene notranje zadeve.

Obrtnija.

Praktični dimniki.

Število raznovrstnih dimnikov, posebno pa njih nastavkov ni ravno malo. Vsak zidarski mojster ima svoje sisteme, katere priporoča; vsak fabrikant ponuja svoje izdelke in svoje iznajdbe in človek res ne ve, po kateri bi segel. Da je nastavek na dimniku potreben, o tem pač ni nobenega dvoma. Čuditi se je le, da vidimo še toliko odprtih, nepokritih dimnikov. To nas spominja na one srednjeveške čase, ko ni bilo še pečij in štedilnih ognjišč, ko so kurili na odprtih ognjiščih in spuščali dim skozi poljubno luknjo na stropu.

Na vrhu nepokrit dimnik ima to veliko napako, da je vsled dežja, snega, slane, rose itd. navadno moker in mrzel; ker pa dimnik vleče le vsled temperaturnih razločkov, zato opazujemo osobito pri mokrem vremenu in po mrzlo-mokrotnih nočeh, da se nam peči kadé, če jih zjutraj zakurimo. Pri železnih pečeh se ta nedostatek manj kaže, ker imajo jednostavnejšo konstrukcijo in se kurijo neprestano. Pri lončenih pečeh pa je kadenje tako neprijetno in mučno, da zgubi dotično stanovanje posebno po zimi, skoraj vso vrednost.

Glavni vzrok temu pa so odprti dimniki. Uže navadna ploča pomaga veliko, ako ž njo zabranimo, da ne pada moča v dimnik in ne prodira mraz pregloboko vanj.

Dokaj večje usluge pa nam daje v tem oziru dobro napravljen nastavek (Aufsatz) na dimniku. V naslednjem hočemo ob kratkem opisati, kak mora biti dimnikov nastavek, da doseže svoj namen in da ustreza glavnim zahtevam do dobrega dimnika.

Dimnikov nastavek naj obstoji iz 3 delov, ki naj se brez vijakov in kompliciranih pridevkov lahko, točno in hitro zlože vkup.

Spodnji del je okrogla ali pa štirivoglata cev, ki se vdene v dimnikovo glavo. Krog nje je pritrjen plehat ovratnik, ki brani, da se cev ne poniža v dimnik, ob jednem pa krije zid dimnikov. Ovratnik naj bode nagnjen, da se lahko moča odtaka in da se veter in vihar preveč ne vpira vanj. Tudi naj ima nekaj luknjic, skozi katere se potegne pocinjen drat, ki se pritrdi v zidu dimnikovem. Srednji del dimnikovega nastavka je plašč, ki ima nekoliko večji premer, nego spodnji del. Pritrjen ni drugače na spodnjem delu, kakor da je nataknjen nanj. Zgornji del naj bode strešna ploča, ki se lahko vzame proč, da je moči ostale dele nastavka osnažiti.

Nastavek naj bode iz tenke pločevine; za proste strehe k večjemu 30 centimetrov nad zidanim delom dimnika, teža njegova 20—30 kilogramov.

Tak nastavek napravi vsak ključar ali kovač z malimi troški; zadostuje popolnoma za vse razmere in je vsaj toliko dober, kakor so kupljeni, dragi nastavki različnih tvrdk.

Razstava v Plovdivu.

X.

Še mnogo bi imeli omeniti o tej razstavi, ki je Evropo prav za prav še le seznanila z bolgarskim narodom. Ker je pa leto že pri konci in moramo svoj spis končati, hočemo le prav ob kratkem omeniti še nekatere stvari. Tako ne smemo pozabiti zrakoplavca Francoza Godarda.

Njegov zrakoplav La France je bil narejen od svile in je imel prostora 400 kubičnih metrov. Napolnili so ga z vodencem. Godard je imel vso pripravo za proizvajanje vodenca. Za popolno napolnjenje velikega zrakoplava, potrebovalo se je 12 ur. Godard je bil prvi, ki je v Bolgariji se vozil v zrakoplavu in je zatorej imel vselej veliko število gledalcev. Obiskovatelji razstave posebno domačini se niso ničemur bolj čudili, kakor temu zrakoplavu. Prvi pot sta se z Godardom peljala v zrak tudi dr. Genadejev, glavni urednik „Balkanske zore“ in pa razstavini arhitekt Majer.

Jako zelo so se Bolgari zanimali za nemški pavilijon. Nemčija se je jako mnogobrojno udeležila plovdivske izložbe. Nemci so jako dobro spoznali, da Bolgarija utegne postati važno trgovišče za izdelke njih tovarn. Tu se je v praksi nekako videl znani nemški „Drang nach Osten“. Če tudi so Nemci s svojimi izdelki poviševali razstavo, ali vendar nas Slovanov to nikakor ne veseli, če vidimo, kako Nemec povsod mej Slovani si gladi pot svojim izdelkom. Vprašati se moramo, ali bi Slovani ne mogli vseh teh izdelkov sami izdelovati, katere nam vsiljujejo tujci, ko bi slovansko vzajemnost prenesli izza miz, pri katerih se pije, v prakso. Slovanska zemlja je velika in razni kraji imajo različna podnebja in kaj različne narodnogospodarske pogoje. Lahko bi torej vse proizvajali, da je mej nami nekoliko več podjetnega duha. Toda žal, moramo reči, da izvzemši Bolgare in Čehe vsem Slovanom pravega podjetnega duha manjka.

Pa povrnimo se k nemškemu paviljonu. Vsi bolgarski listi so jako hvalili posebno nemške stroje, da so solidno narejeni in tudi kaj točno delujejo. Velika tovarna za železne izdelke v Devinu je razstavila raznovrstne železne stroje. Mej drugim si tu videl stroje za trenje kamenja, mlenje cementa in mavca, cela zbirka ročnih in vodnih mlinov za žita, potem pa modele za razne vojne priprave, tako za železne trdnjavske stolpe. Ta tovarna je jako znana in je tudi po mnogih razstavah že bila odlikovana. Vedno ima po kacih 4000 delavcev, potem 10 parnih kladivov in 14 pečij za topljenje železa.

Druga tovarna tudi iz Devina je pa razstavila razne gonilne stroje. Od te druge tovarne dela slove že kacih trideset let. Gonilni stroji pripravni so za poljedelstvo, obrtnijo, za električno razsvetljavo. Skoro v vseh večjih mestih v Nemčiji gonijo devinski gonilni stroji elektrodinamične stroje za električno razsvetljavo. V tej tovarni je 7 strojev dela 1000 delavcev.

Ernest Kirschner iz Lipsije je razstavil stroj za žaganje lesa. Z nenavadno hitrostjo ta stroj odreže 12—15 desk iz lesenega bruna, kakoršne debelosti se le hoče. Potem je ta tovarna razstavila še druge stroje za obdelavanje lesa, ki so v prvi vrsti seveda zanimali mizarje. Nadalje je pa bilo tukaj še več druzih firm, ki so razstavile druge stroje. Sploh je v tem paviljonu bilo videti skoro vse stroje, o katerih se je nadejati, da bodo našli kupce v Bolgariji.

Kmetijski stroji so pa posebne bili videti v paviljonu K. A. Vakara. Vakaro je plovdivski trgovec in posebno v Bolgariji zastopa razne tuje tvrdke za kmetijske stroje. Ta Vakaro je rojen Italijan, ki se je že pred leti naselil v Plovdivu in se že skoro popolnoma pobolgaril. Videti so bili raznovrstni plugi, brane, sejalni, mlatilni stroji, potem stroji za košnjo in žetev. V tem paviljonu bili so opaziti izdelki tudi neke češke tvrdke. Največ izdelkov je pa bilo od francoskih, angleških in ameriških tvrdk. Z natančnejšim opazovanjem teh strojev, si si mogel nekako predstaviti francosko, angleško in ameriško kmetijstvo.

Izmej domačih paviljonov je tudi še pohvalno omeniti varnenski pavilijon, ki je bil ravno tako kakor ruščuški jako lepo zgrajen. Vse občine varnenskega okrožja so se jako potrudile, da so bile dostojno zastopane v Plovdivu. Ta pavilijon je bil ves zgrajen v Parizu, potem pa pripeljan v Plovdiv. Razstavo v pavilijonu je pa uredil varnenski gimnazijski profesor Mitov. Pavilijon in uredba razstave je vkupe stalo 4000 frankov. Pavilijon je imel dva vhoda. Severni vhod je bil na levi strani glavnega pavilijona, južni vhod je pa bil od tatarbazardske krčme. V sredi paviljona je bil lep vodomet, okrog olepšan s kameni raznih barv. Na vsaki strani sta bili po jedna piramida iz mila. Jedna je bila od tvrdke Rizov, druga pa od bratov Fortunovih. Potem so bile okrog vodometa še piramide steklenic raznih vin, likerov in podobnih pijač. Najbolje vino sta imela razstavljeno Anton Nedjelkov iz Karabataka in Nikola Bojev iz Varne.

Za temi piramidami je stal majhen parni stroj, delo Gregorja Kosova, katerega je bila poslala vlada na višje obrtno učilišče v Kamenico na Saksonskem, da se je izobrazil v mehaničnih znanostih. Ta stroj je bil pripraven za učno posobje kake šole in se je menda tudi oddal v tak namen. Bilo je pa tudi razsatvljenih veliko posebno lepih poljskih pridelkov.

Na južnem delu pavilijona je pa bila lepa zbirka raznovrstnih ženskih noš v kaj lepih živih barvah.

Varnenski mestni svet je pa bil razstavil načrt za bodoče mestno kopališče in pa za park, ki ga misli prirediti. Ta načrt je jasno pokazal veliko skrb mestnega načelništva za olepšanje in povzdigo mesta, katero ima že po svoji lepi legi ob Črnem morji lepo bodočnost. Jedna tiskarna je izložila razne dela svoje stroke, posebno lepe naslovne listke za vinske in likerske steklenice. Najraznovrstneji rokodelci so tu imeli razstavljeno svoje blago. V vsem je bil videti okus in napredek. Ta pavilijon je vsakega prepričal, da se bode narod okrog Varne lepo razvil, zlasti mesto se pa še nenavadno povzdignilo, ako ne bode kacih posebnih ovir. Prebivalstvo se odlikuje z mnogimi vrlinami, posebno z nenavadno marljivostjo.

Velezanimiv je bil pa svoji vnanjosti in notranjosti tudi pavilijon vzhodne železnice. Ta pavilijon je imel jako lepo zgradbo, za katero so napravili načrt inženirji te železnice. V pavilijonu so razstavljeni raznovrstni brzojavni aparati in železniške priprave, poleg tega pa tudi mnogo štatističnih tablic, katere najbolje kažejo, kacega pomena da je ta železnica za bolgarsko državo. Preobširno bi bilo, ko bi hoteli popisati, kaj se je vse videlo v tem pavilijonu Posebno zanimiv je bil električni aparat, ki služi v to, da strojevodja ve, če je kje poškodovan tir. Vse raznovrstne varnostne priprave so bile tukaj razstavljene. Ta pavilijon je gotovo jako povzdignil zanimanje za železnice.

Kakor je že v novejšem času pri razstavah navada, bili so tudi v Plovdivu mej razstavo razni shodi. Najpomenljivejši je bil velik shod kmetovalcev in obrtnikov. Na tem shodu se je posvetovalo o tem, kako bi bilo mogoče povzdigniti vse panoge kmetijstva in obrtnije. Tu se je slišalo jako veliko dobrih in praktičnih nasvetov, kakor so praktični že Bolgari sami. Ker je pričakovati, da bode vlada uvaževala te nasvete, gotovo ta shod ne ostane za narod bolgarski brez dobrih posledic. Narod, ki je v tako neugodnih časih, kakor jih ima bolgarski sedaj, se toliko popel, da je mogel svetu pokazati tako razstavo, se ne bode pogubil, temveč bode vedno lepše in hitreje napredoval. Mi pa svoj popis končujemo z željo, da bi razstava našim bratom ob Stari Planini rodila mnogo dobrega sadu.

Kmetijstvo.

Kaj bode z novim denarjem?

O vpeljavi nove veljave smo že govorili nekajkrat v našem listu in stvar pojasnili našim čitateljem. Poprej smo seveda razpravljali pred vsem, bode li nova veljava v korist prebivalstvu ali pa v škodo. Sedaj se nam o tem ne zdi več potrebno toliko razpravljati. Vvedenje nove veljave je skleneno in mi dobimo novi denar, to je dognano. Zato hočemo nekoliko spregovoriti, kako bode z novim denarjem sploh.

1. Novi denar se je vvedel, da se naredi večja stalnost v veljavi našega denarja. Poprej smo imeli mi srebrno veljavo, večino drugih evropskih držav pa zlato. Ker se cena mej zlatom in srebrom vedno menja, tudi razmerje vrednosti našega denarja k tujemu ni bilo vedno jednako. To je bilo jako neprijetno za tiste trgovce, ki imajo kupčijo z inozemstvom. Vplivalo je pa tudi na prvotne pridelovalce blaga, ki se izvaža v inozemstvo. Tudi naš kmet je čutil slabo stran te nestalnosti v denarni veljavi. Državniki so že dolgo čutili to neugodnost in mislili, kako bi se jej odpomoglo. Dali so bili kovati cekine v zlati veljavi po 8 in 10 gld. ali 20 in 10 frankov. To sredstvo pa ni pomagalo, temveč je razmere prej še bolj zmedlo, ker smo potem imeli dvojno veljavo zlato in srebrno. Da še neugodnosti te zmešnjave nismo še bolj čutili, pripisovati je temu, da v notranji promet ti cekini sploh niso prišli.

2. Nova veljava bode zlata in denar bi torej tudi imel biti zlat. Ves denar se pa vendar ne da izkovati iz zlata, ker je predrago. Jeden sam kilogram zlata velja 1640 gld. Za 10 gld. ga dobiš košček kakor je dvajsetica. Kako malo ga je še za jeden krajcar ali pa vinar, komaj kot drobno peščeno zrnice. Ker torej samo zlat denar ni mogoč, bodo kovali denar iz zlata, srebra, nikla in brona. Ves ta denar bode pa postavno veljal za zlat denar. Če ga bodeš imel večje vsote, bodo državne blagajnice zavezane zanj dati zlatega denarja.

3. Imeli v vsem bodemo sedem vrst novega denarja. Zlat denar po 20 in 10 kron, to je po 10 in 5 goldinarjev, potem iz srebra krone po 50 kr., iz nikla, ki je po vnanjosti jako podoben srebru pa denar po 20 in deset vinarjev ali 10 in 5 krajcarjev in iz brona denar po 2 vinarja in po vinarji ali po krajcarji in po pol krajcarja. Krona bode torej imela sto vinarjev. Računstvo z novim denarjem bo torej ravno tako pripravno, kakor je računanje s sedanjim denarjem. Zlat denar po 20 kron bode imel velikost sedanje dvajsetice, denar po 10 kron pa velikost sedanjega krajcarja. Srebrne krone bodo po velikosti podobne sedanjim četrt goldinarjem, samo da bode v njih boljše srebro, nego je v četrt goldinarjih. Niklast denar po 20 vinarjev bode imel velikost sedanje dvajsetice, po 10 vinarjev pa velikost sedanjega krajcarja.

4. Naš goldinar velja torej dve kroni, naš krajcar dva vinarja. Srebrni goldinarji ostanejo še več časa v prometi, drug denar se bode pa preklical. Srebrnjaki po dva goldinarja in pa četrtgoldinarji že s 1. dnem aprila pridejo iz prometa. Poslednji zlasti zaradi tega, da jih ljudje ne bodo zamenjavali s kronami.

5. Štacunarji nas ne bodo mogli goljufovati z novim denarjem. Za dve kroni bode kupil toliko, kakor za jeden goldinar. Za žemljo, ki sedaj velja 2 kr., bode potem dati štiri vinarje. Ker je proračunanje našega denarja tako lahko, ne bodeš takih zmešnjav, kakor so bile 1858. leta, ko se je bil preklical prejšnji konvencijski denar, katerega goldinar je imel 60 kr., in se bil vvel sedanji denar. Nekaj časa ostane še sedanji denar, razen gori omenjeníh dveh vrst srebrnega denarja v veljavi in vsakdo lahko plača s starim ali pa z novim denarjem. Polagoma bode seveda sedanji denar izginil iz prometa.

6. Davkarije, hranilnice, posojilnice bodo sprejemale novi in stari denar. Namesto 10 gld. davka se bode v novem denarji plačalo 20 kron. Menica za 100 gld. v starem denarji velja v novem denarji 200 kron. V hranilnicah in posojilnicah ostanejo stare knjižnice, le polagoma se bode vse proračunilo na nov denar. Pri zemljiških knjigah vse

pri starem ostane. Samo s časom se vse svote preračunijo na nov denar. Kolkovne skale se bodo seveda proračunile na nov denar. Tako gotovo dobimo v kratkem koleke in poštne znamke, ki se bodo glasili na krone in vinarje.

7. Papirni denar je dvoji. Jednega, to je bankovce po 1 gld., 5 gld., in 50 gld. je izdala država, drugega, to je bankovce po 10, 100 in 1000 gld. je izdala avstro-ogerska banka. Prvi bankovci se bodo v dveh do štirih letih zamenjali za zlat in srebrni denar. Te vrste bankovcev potem ne bode več v prometu. Bankovci avstro-ogerske banke pa še ostanejo, dokler se ne izdajo novi po 10, 100 in 1000 kron. Manjšega bankovca, kakor 10 kron pa ne bode, ko se novi denar popolnoma vvede v promet.

Iz vsega povedanega je razvidno, da ne bode posebno težko seznaniti se z novim denarjem in zaradi tega nam ni imeti skrbij.

Poučni in zabavni del.

Balkanska mesta.

Sofija.

(Dalje.)

Sofija je središče bolgarskega duševnega življenja. To je pa Sofija še le od osvobojenja Bolgarije. Da še celo po osvobojenju se je v tem oziru Sofija imela boriti s Plovdivom. Posebno se je dolgo premišljevalo, ali bi se osnovala visoka šola v Sofiji ali pa v Plovdivu. Za Sofijo so naposled odločile ugodne razmere. Ker je središče raznih visokih uradov je tudi več sposobnih močij za predavanje na veliki šoli. Tako je baš v učnem ministerstvu več jako sposobnih mož.

Pod turško vlado so pa druga bolgarska mesta daleč nadkriljevala Sofijo. Tako sta mesti Gabrovo in Plovdiv že tedaj imeli realki, v Sofiji je pa bila slaba mestna šola. Turška vlada za povzdigo šolstva ni ničesa storila, temveč je je še le ovirala. Po osvobojenji Bolgarije se je pa začelo šolstvo v Bolgariji lepo razvijati. Sprva je povsod v Bolgariji manjkalo posebno dobrih šolskih poslopij. Sedaj se je pa posebno v Sofiji v tem oziru dobro preskrbelo. Državna in mestna uprava gledata, da v tem oziru zadostita vsem zahtevam.

Lani je bilo v Sofiji že 13 mestnih šol s 47 razredi. Na teh šolah je bilo vkupe 48 učnih močij. Poleg tega so pa še tri otroška mestna zabavišča. V teh šolah se poučujejo predmeti naših ljudskih šol in sicer veronauk, čitanje in pisanje v bolgarščini, začetki v prirodoznanstvu, bolgarski zemljepis in zgodovina, risanje, računstvo, telovadbo in petje. Pouk traje 10 mesecev, kakor tudi po srednjih šolah. Večina teh učilišč so štirirazredna, nekatera pa vendar le trirazredna, ali se najbrž v tekočem letu popolnijo v štirirazrednice. V te mestne šole je hodilo 1275 učencev in 990 učenk.

Francozi imajo v Sofiji dve svoji šoli. Francoska deška šola je lani imela štiri razrede s 5 učitelji in 165 učenci. Na dekliški šoli je pa bilo sedem učiteljic redovnic in 217 učenk. Poleg navadnih šolskih predmetov se v teh dveh šolah predavata še francoščina in nemščina. Nemci imajo v Sofiji jedno samo ljudsko šolo, ki je pa jako slabo oskrbljena pa tudi slabo obiskana.

Židje so lani imeli 2 deški šoli s 18 učitelji in 841 učenci in 1 dekliško šolo s 3 učitelji in 265 učenci. Turška šola je pa imela lani le jednega učitelja in 42 učencev.

Poleg tega je v Sofiji še jeden zaseben zavod za deklice pod vodstvom ravnateljice Amalije Vasilijad s 4 razredi in štirimi učiteljicami. V tem zavodu, ki je imel lani 95 gojenk, poučujejo se poleg navadnih ljudskošolskih predmetov tudi nemščina, francoščina in ženska ročna dela.

V Sofiji je klasična in realna gimnazija. Nižji trije razredi te šole so podobni našim meščanskim šolam. Obiskujejo jih zatorej vsi učenci, naj se že pozneje odločijo za klasično ali realno smer. Od četrtega razreda dalje se pa dele učenci v realiste in gimnazijaliste. Poslednji se uče tudi klasičnih jezikov, latinščine in grščine. V prvih treh razredih se ti jeziki namreč nič ne uče. Proti klasičnim jezikom je bilo dolgo mnogo ugovarjanja. Grščina ima še sedaj jako mnogo nasprotnikov in to že zaradi narodnega nasprotja mej Bolgari in Grki. Dve leti se učenci uče slovnice klasičnih jezikov, potem pa dve leti čitajo klasike. Šola ima namreč v vsem le sedem razredov. Od tujih jezikov se učita na tej šoli ruščina in francoščina. Namesto ruščine se nekateri uče nemščine. Lani je bilo na tej šoli 806 učencev, mej temi 560 v štirih spodnjih razredih, potem pa 162 realčanov in 84 gimnazijstov. Ker je bilo število učencev tako veliko, je šola tudi v spodnjih razredih že imela mnogo paralelk. Učnih močij je pa šola imela 34 rednih, in 10 začasno najetih. Imela je kemični laboratorij in druge potrebne zbirke.

Potem je v Sofiji šestrazredna višja dekliška šola, ki se imenuje dekliška gimnazija. Ta šola skrbi pred vsem za višjo izobražbo bolgarskega ženstva, potem pa vzgaja tudi učiteljice. Lani je imela 257 učenk. Učnih močij bilo je lani 13 rednih 7 začasno najetih.

Minister Ivančov jo pred petimi leti pri sofijski gimnaziji osnoval nekake višje učne tečaje. Iz teh tečajev se je pa razvila visoka šola, ki je lani imela dva oddelka zgodovinsko-jezikoslovni in matematično-prirodoznanski. Lani je to šolo obiskovalo 173 slušateljev, mej temi 166 rednih, ki so dovršili srednjo šolo. Na prvem oddelku je bilo 92, na drugem pa 81. Letos se je osnoval še pravoznanski oddelek. Tako Sofija s časom dobi svoje vseučilišče, da Bolgarom ne bode treba hodit se izobraževat na tuje. Predavalo je lani 24 docentov. Mej temi več gimnazijskih profesorjev in uradnikov učnega ministerstva. Šola pa ima tudi že potrebne zbirke in knjižnico. Posebno za slušatelje druzega oddelka je v tem oziru dobro preskrbljeno s potrebnimi laboratoriji in kabineti. V Sofiji se dobro vidi, da sedanji upravitelji dežele skrbe za povzdigo narodne omike.

(Dalje nasl.)

Knjige Slovenske Matice.

Slovenska Matica je letos izdala tri knjige, ki se sedaj razpošiljajo članom. Letopis je tako vrejen, kakor po navadi. Na prvem mestu je dr. K. Štrekelja spis „Iz besednega zaklada narodovega,“ v katerem učeni gospod pisatelj nam podaje neznane ali manj znane besede udomačene mej našim narodom, katere bi se največ lahko rabile v pismenem jeziku. Ne navaja pisatelj le čisto slovenskih besed, temveč tudi take tujke, ki so se tako udomačile mej našim narodom, da lahko rečemo, da so dobile nekako pravico domačinstva. Graja pa vse pretirane čistilce našega jezika, ki se ogibljejo vsake tujke, bodi še tako udomačena mej narodom, sami pa nam bogatijo jezik s turškimi nepotrebnicami.

Ta spis obsega največ besede s Primorskega, in je torej nekako dopolnilo Erjavčevih podatkov „Iz popotne torbe.“ Nabrali so te besede gospodje Janez Jereb, uradnik v finančnem ministerstvu na Dunaji, Jožef Kenda učitelj v Ljubušnjem in Janez Kokošar, župnik v Šebreljah. Učeni pisatelj je pri največ teh besedah povedal, od kod in kako so nastale, za kar mu gotovo moramo vsi biti hvaležni.

Dr. Matija Murko pa letos nadaljuje razpravo učeno „Enklitike v slovenščini“ in zlasti razklada njih porabo. Za ta spis moramo biti gospodu pisatelju hvaležni, ker baš enklitike delajo slovenskim pisateljem največjo težavo. V slovnicah so pravila o teh besedicah večkrat pomanjkljiva, vsaj je pa tudi to jeden najtežjih delov slovenskega stavkoslovja. Dosedaj smo v tem oziru imeli samo neko razpravo od gospoda Ladislava Hrvata. Ta spis pa v znanstvenem oziru vendar ni tako dovršen, kakor gospoda Murka razprava. V lanskem letopisu so temeljito razložene enkiklike v raznih slovanskih jezikih, letos se pa pisatelj bolj ozira na slovenščino. Mej drugim je navel tudi več zgodovinskih opazek o rabi enkiklik v slovenščini od 16. stoletja sem. Ta spis je velikega pomena za vsakega slovenskega omikanca, posebne vrednosti je pa še za jezikoslovce, ker je v njem mnogokaj, kar bi zastonj iskali po druzih spisih.

V dvojnem oziru je pa zanimiv spis „Jošt Josip Turn“ od Ivana Steklase. Grofje Turni-Valsassina so jako znani v kranjski zgodovini. Gospod pisatelj nam razklada, da ta rodovina prihaja s Francoskega in se celo govori, da izvira celo iz kraljeve krvi. Vsak prijatelj kranjske zgodovine gotovo kaj želi izvedeti tudi o Turnih. Pisatelj je nam opisal jednega iz te rodovine, ki je živel od 1533—1589 leta in se odlikoval v turških bojih. Ker so turški boji jedne najznamenitejših delov slovenske zgodovine, zato smo prepričani, da je pisatelj s to razpravo jako ustregel slovenskemu občinstvu.

J. Navratil pa tudi letos nadaljuje svoj spis „Slovenske národne vraže in prazne vere“, v katerem se najde marsikaj jako poučnega in zanimivega.

Posebno zanimiv je pa spis gospoda Antona Koblarja „Zgodovina železarstva na Kranjskem.“ Ta spis nam riše zgodovino železarstva na Kranjskem od najstarših do novejših časov. Posebno so zanimive vesti o pravicah kranjskih fužinarjev, katere so imeli v prejšnjih stoletjih. Ta spis posebno priporočamo svojim čitateljem, ker v njem je več poučnega, kakor bi kdo pričakoval. Ob priliki morda o tem spisu spregovorimo še kaj več.

Zlasti je nas razveselil spis „O načinu skladanja številk“ dr. Simona Šubica. Ravno posebno novega v tem spisu ni. Kdor je čital kako boljšo zgodovino matematike in je tudi proučil teorijo števil, mu bodo pač vse te stvari znane. Spis je pred vsem zgodovinsk in nam razklada sestavo številk pri raznih narodih. Nekatere bode pač zanimalo vedeti, da so učenjaki prepričani, da so številke pri vseh narodih starše nego pismenke. Tega spisa smo se razveselili posebno zategadel, ker dosedaj Letopis še tacih spisov ni prinašal, temveč je navadno se polnil z večkrat precej pustimi jezikoslovnimi razpravami. Matematičnega in prirodoznanskega literarnega polja pa pri nas še niso dosti obdelovali. Spis odlikuje tudi lahko umljiva pisava, katera gotovo ne bode ostrašila čitatelja, da bi ga ne čital, kar se rado prigodi pri nekaterih podobnih knjigah, zlasti nemških.

Gospod Ivan Tomšič je pa nam priobčil biblijografijo 1891. leta. Pregledujoč ta spis smo se prepričali, da se zlasti znanstva na Slovenskem premale goje. Več oddelkov smo našli še praznih. Pri tacih razmerah se ni toliko čuditi, če nam nasprotniki očitajo revščino v literarnem oziru. Seveda mnogo je temu krivo to, ker nimamo slovenskih učnih zavodov.

Članov je Matica imela lani, kakor razvidimo iz letopisa lani 7 častnih, 292 ustanovnikov in 1901 letnika.

Druga knjiga je prvi zvezek večjega dela „Slovenska zemlja“, opis slovenskih pokrajin v prirodoznanskem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem oziru. Letošnji zvezek obsega „Pokneženo grofijo Goriško in Gradiščansko.“ Če povemo, da je to delo spisal gospod profesor Simon Rutar, potem mislimo, da ga nam ni treba dosti več hvaliti, dovolj je znano ime tega pisatelja. Da pa jo bode vsak slovenski domoljub z veseljem prečital, smo pa prepričani, ker za domače kraje se vsakdo zanima. Podobno knjigo smo pa jako pogrešali. „Matica“ je še ob svojem začetku mislila na izdajo take knjige. Izdale so se bile že knjige „Vojvodstvo Kranjsko“ in „Vojvodstvo Koroško“, ter „Slovenski Štajer“ I. in III. del. Potem je pa bilo podjetje zaspalo. Nam ni znano, zakaj. Želimo, da se sedaj tako ne zgodi, temveč, da prvemu zvezku kmalu sledi drugi, tretji i. t. d.

Tretja knjiga je VII. zvezek zabavne knjižice in obsega I. in II. del znanega romana „Z ognjem in mečem“ od poljskega pisatelja Henrika Sienkiewicza v slovenskem prevodu. Ta roman iz poljske zgodovine je že preveč prehvaljen po raznih listih, da bi ga nam bilo treba še ocenjevati. Veseli pa nas, da se je našel zopet pisatelj, ki nam je nekaj preložil iz poljskega, da je vsaj premena. Poslednji čas nam le ponujajo prevode ruskih del. Poljska dela zde se nam vsekako nekako bolj domača nego ruska in so torej prikladnejše našemu narodu. Ta knjiga ima

zaradi podob obliko četrtinke. Natisnil jo je jako lepo F. Šumaček v Pragi, ki je tudi tiskal češki prevod. Podobe nam jako ugajajo. Pri tej priliki pa vendar ne smemo zamolčati, da se nam dozdeva, da bi knjige ne bilo treba pošiljati tiskat v Prago, ker smo prepričani, da bi jo bila ravno tako lepo oskrbela kaka ljubljanska tiskarna, vsaj mnogokrat čitamo po listih o napredku slovenskega tiskarstva, tista hvala pač ni vselej prazno besedičenje. Pa brez zamere!

Novice.

— **Pomiloščenje.** Nj. Vel. presvetli cesar pomilostil je krojaškega mojstra Frana Železnikarja iz Ljubljane. ki je bil l. 1884 zaradi anarhističnih spletk obsojen na 10 let težke ječe.

— **Podružnica sv. Cirila in Metoda v Šiški,** ustanovljena že l. 1886 že nekaj časa ni delovala. Po inicijativi čitalničnega odbora šišenske čitalnice se je podružnica dne 26. t. m. zopet oživela in g. Jak. Matjan, posestnik v Gor. Šiški, je radovoljno prevzel predsedništvo. Iz navduševalnih besedij, s katerimi se je gosp. Matjan izrekel za delo v korist družbi, je sklepati, da bo oživljena podružnica vspešno delovala v določeni ji blagi namen.

— **Nesreča.** Dne 27. t. m. našli so 34 letnega posestnika Franca Vilharja iz Vel. Otoka mrtvega pod Pivškim mostom, ob Postojinski jami. Nesrečnež je prejšnji večer pozno v noč vinjen šel domu, se mu je vsled ledene poti najbrže spodrsnilo in je pal raz most ter zmrznil.

— **Umrl je** v dan pred svetim dnevom g. Josip Hiti, c. kr. sodni pristav pri delegovanem okrajnem sodišču ljubljanskem. Pokojniku bilo je še-le 49 let. N. v. m. p.

— **Žitni trg v Ljubljani,** ki je bil doslej na Spodnjih Poljanah, bode vsled sklepa mestnega zastopa ljubljanskega z novim letom izključno le na Križanskem trgu.

— **Obesil se je** v preiskovalnem zaporu pri okrajni sodniji v Kranji zaradi požiga se nahajajoči Janez Rozman iz Olševka. Sodi se, da je on zanetil tudi veliki požar v Olševku, vsled katerega sta. kakor smo svoje dni poročali, ponesrečila dva mlada moža v vodnjaku.

— **Tržaška hranilnica** praznovala je minoli teden svojo petdesetletnico. Tem povodom dalo je vodstvo vsoto 100.000 gld. iz rezervnega zaklada za primorsko blaznico, ki se bode ustanovila v Trstu.

— **Poslopje za drugo gimnazijo** pričeli bodo graditi v Zagrebu bodočo pomlad. Zgradba stala bo na prostoru poleg obrtne šole.

— **Občinski svet ljubljanski** odobril je v svoji zadnji seji načrt novega fijakarskega reda za Ljubljano. Načrt izdelal je mestni odbornik g. dr. D. Majaron, kateremu se je za njegov trud izrekla zahvala.

— **Društvo zdravnikov za Kranjsko** imelo je minoli teden svoj občni zbor. Voljeni so bili gg.: Vladni svetnik dr. Valenta pl. Marchthuan predsednikom, primarij dr. Šlajmer predsednika namestnikom, mestni fizik dr. Kopřiva tajnikom, primarij dr. Bock knjižničarjem in magister Paichel blagajnikom.

— **Petindvajsetletnico** svojega županovanja praznuje letos vrli župan g. Matija Fatur v Zagorji na Pivki. Čestitamo!

— **Visoka starost.** V Trstu umrla je vdova Terezija Gerolini v visoki starosti 100 let.

— **Odlikovanje.** Ljubljanski lekarnar gosp. Gabriel Piccoli dobil je na letošnji mejnarodni razstavi v Bruselji za razne razstavljene preparate zlato svetinjo.

— **Požar.** Na Vrhpolju pri Moravčah pogorela je dne 23 t. m. nekemu gospodarju hiša z gospodarskimi poslopji vred. Škode je nad 2000 goldinarjev, zavarovan pa je bil pogorelec le za 500 gld.

— **Šolo zaprli** so zaradi osepnic v Podmelcu na Tolminskem.

— **Razpisane so** do 4. februvarija 1893 župnije: Podbrezje, Ježica in Osilnica. — Razpisan je pri ljubljanski stolnici Kürchpergov kanonikat in mesto beneficijata pri Božjem grobu v Štefanej vasi.

— **V smrt na vislice** obsodili so dne 17. t. m. pri celovškem sodišču neko 32letno delavko E. Überbacher, ker je svojo 7letno spečo hčerko vrgla v Dravo iz namena, da bi dobila njeno premoženje 1000 gld.

— **Wolfovega slovensko-nemškega slovarja** prvi sešitek izšel je te dni.

— **Za družbo sv. Cirila in Metoda.** Enako vrlim Kranjčanom sklenili so tudi zavedni Postojinčani v korist družbe sv. Cirila in Metoda odkupiti se z najmanjo svoto 50 kr. od medsebojnih običajnih voščil za novo leto in imendan.

— **Porotna zasedanja l. 1893.** začela se bodo pri dež. sodišču v Ljubljani: prvo dne 27. februvarija, drugo 5. junija, tretje 28. avgusta in četrto 27. novembra; pri okrajnem sodišči v Novemmestu pa prvo dne 13. februvarija, drugo 24. aprila, tretje 8. avgusta in četrto 6. novembra.

— **Ubegel kaznenec.** Od oddelka kaznencev, ki delajo v Svetni vasi na Koroškem, pobegnil je 23letni Jakob Cegnar iz Žabnice pri Škofji Loki. Cegnar bil je letošnjo spomlad zaradi uboja obsojen na 14 mesecev težke ječe. — To je v kratkem času že drugi slučaj. Pred nedavnim časom pobegnil je ravno od tam kaznenec Jož. Erbežnik iz Gor. Šiške, katerega so pa dobili že po preteku par dnij.

— **Poskušen samomor.** V nekem gledališči v Trstu ustrelil se je mej predstavo neki Franc Vidmar. Ustrelil se je v prsa, a se ni usmrtil, temveč le težko ranil. Prenesli so ga v bolnico.

— **Slovenska pevska društva v Trstu in okolici** prirede v soboto dne 7. januvarija 1893 v gledališči Fenice velik koncert z igro in plesom. Igrala se bo Linhartova „Županova Micika.“

— **Za vipavsko železnico,** ki bi vezala Gorico s Postojino, se merodajni krogi čedalje bolj zanimajo. Dežela in mesto zagotovila sta 250 000 gld., vrhu tega dal je pa še goriški deželni odbor izdelati potrebne načrte. Tudi vlada se zanima za to progo in trgovinsko ministerstvo je v svojem proračunu za l. 1893 pri izrednih potrebščinah za železniške namene stavilo okoli 30.000 gld. za glavne načrte raznih železnic, mej katerimi je tudi napomina proga.

Ažijo pri carinskih plačilih, ki se vrše mesto v zlatu v srebru, določil se je za mesec januvarij 1893 z 19 $^1/_2$%, (to je za $^1/_2$% več nego v tem meseci).

— **XV. kos deželnega zakonika za vojvodino Kranjsko** izdal in razposlal se je te dni. Vsebina mu je: Razglasilo c. kr. dvornega svetnika in voditelja c. kr. deželne vlade za Kranjsko o streljanji s topiči (možnarji) ob slovesnih prilikah, na katerega se občinski predstojniki posebno opozarjajo. Razglasilo c. kr. deželne vlade o imenovanji g. c. kr. inženerja Karola Tomana komisarjem za preskuševanje parnih kotlov v okoliši okr. glavarstev Kranj in Radovljica.

— **Socijalno-demokratični deželni shod** vršil se je minoli pondeljek v Gradci. Na shodu so bili tudi zastopniki iz slovenskih delov Štajarske.

— **Slovensko učiteljsko društvo** imelo je v sredo svoj občni zbor, pri katerem je bil preč. kanonik in profesor g. Josip Marn zaradi njegovega 30letnega sotrudstva pri „Učiteljskem Tovariši“ in radi njegovih zaslug za slovensko slovstvo jednoglasno imenovan častnim članom — V odbor so bili izvoljeni za bodoče leto nastopni gg: Josip Cepuder, Jakob Dimnik, Jakob Furlan, Alojzij Kecelj, Frančišek Kokalj, Janko Likar, Frančišek Raktelj, Anton Razinger in Andrej Žumer.

— **Nagle smrti umrla** je sveti večer 22letna natakarica Franja Cerar iz Domžal. Šla je k polnočnici; pred cerkev prišedši zgrudila se je od kapi zadeta mrtva na tla.

Marijaceljske kapljice za želodec.

izgotovljene v lekarni k **„angelu varhu“**

C. BRADY-a v Kromerižu (Moravsko)

so staro, zanesljivo in znano zdravilo ter so budilno in krepilno sredstvo za želodec in prebavilna dela. (13—7)

Samo prave so z zraven stoječo varstveno znamko in podpisom.

Cena: 1 steklenice 40 kr. dvojne steklenice 70 kr.

Vsebina je naznanjena.

Marijaceljske kapljice za želodec prodajajo se prave: **v Ljubljani:** lek. Piccoli in lek. Svoboda; **v Postojni:** lek. Fr. Beccarich; **v Škofji Loki:** lek. Karl Fabiani; **v Radovljici:** lek. Alex. Roblek; **v Novemmestu:** lek. Dom Rizzoli in lek. Bergmann; **v Kamniku:** lek. J. Močnik; **v Črnomlju:** lek. J. Blažek.

Št. 23393.

Razglas.

Občinski svèt deželnega stolnega mesta Ljubljane je v seji dné 15. novembra letos sklenil, da je **žitni trg** premestiti s Poljanskega trga na **Križevniški trg.**

Vsled tega sklepa se bode od 1. januvarija 1893. l naprej vršila javna trgovina s žitom samo na **Križevniškem** trgu. (15—1)

Magistrat deželnega stolnega mesta Ljubljane

dné 20. decembra 1892.

Župan: **Grasselli.**

Neogibno potrebno je za vsako družino

Kathreiner-jeva

Kneipp-ova sladna kava

z okusom prave kave.

Ta kava daje to prednost, da se lahko popusti tako škodljiva prava zrnata ali pa z raznimi cikorijami zmešana kava in se iz te kave naredi **okusna** ter **zdrava** in **redilna** pijača. — **Nedosegljiva je kot dodatek k pravi kavi.** (14—2)

Visoko priporočana za ženske, otroke in bolnike.

Ponaredeb se naj varuje.

Dobo se povsod. ½ kile 25 kr.

1843 — 50letni obstanek. — 1893

„NOVICE“

so **najstarejši** slovenski list, ter veljajo za četrt leta le **1 gld., za Ljubljano 90 kr.**

Prinašajo **politične, obrtne, kmetijske** in **zabavno-poučne spise** in drže se trdno **starega slovenskega programa „Vse za vero, dom, cesarja.“**

Vodilo je jim **politika pokojnih slovenskih prvakov**

dr. Janeza Bleiweisa, dr. Tomana in dr. Coste in sklepi shoda slovenskih poslancev dne 2. oktobra 1890.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.